

Täysistunto

Keskiviikko 3.6.2020 klo 16.50—17.52

Täysistunto alkoi klo 16.50. Täysistunto päättyi klo 17.52.

Puhetta johti ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne (16.50—17.52).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Nimenhuudon sijasta merkittiin läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

2. Muu asia: Valtioneuvoston asetus väliaikaisista poikkeuksista sovellettaessa eräitä vuosilomalain, työaikalain ja työsopimuslain säännöksiä

Muu asia M 22/2020 vp

Valiokunnan mietintö PeVM 19/2020 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 2. asia. Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 19/2020 vp. Nyt päätetään, onko asetus kumottava.

Keskustelu

16.50 **Aki Lindén sd:** Arvoisa puhemies! Tämä on itse asiassa aika iso asia, jota me nyt käsittelemme. Jos kiteyttäisin sen, niin olemme nyt neljättä kertaa näiden todettujen poikkeusolojen aikana vahvistamassa nyt käsillä olevan valmiuslain pykälän käyttöä jälleen kerran kuukaudeksi eteenpäin.

Kannatan toki tätä ehdotusta, siitä ei ole kysymys, mutta minusta on nyt ihan oikea ajankohta jo alkaa kysymään sitä, pitäisikö meillä arvioida, vallitsevatko meillä edelleen sellaiset olosuhteet, jotka meillä silloin vallitsivat, kun maan todettiin olevan poikkeusoloissa, mikä sitten johti 16. ja 17. maaliskuuta ja sitä seuraavina päivinä valmiuslain eräiden pykälien käyttöönottoon. Mehän olemme jo kaksi silloin käyttöön otetuista pykäläistä pudottaneet kokonaan pois käytöstä, ja eräästä pykälästä, muistaakseni 87 §:stä, ei olla ker- taakaan, vaikka sekin on ollut koko ajan voimassa, annettu sovellutusasetusta, joten minusta tätä kokonaisuutta on syytä harkita.

Tässähän nyt on kysymys näistä vuosilomalain ja työsopimuslain asioista, ja aivan kuten tuossa perustuslakivaliokunnan mietinnössä todetaan, on ollut havaittavissa, että näitä on jossain määrin ylitulkittu ja käytetty tuolla sairaala- ja terveyskeskusmaailmassa myös

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

sellaisten työaikajärjestelyiden perusteluina, jotka eivät oikeastaan ole lähtöisin tästä välttämättömyysolettamasta, joka liittyy sitten tähän koronaepidemiaan. Se on erinomaisen tärkeää, että tämä on tuossa mietinnössä todettu, ja nyt kun kesä on alkanut ja kun oman kokemukseni mukaan kesäaika ainakin tuolla päivystävässä erikoissairaanhoidossa on jo vuosien ajan ollut hyvinkin kriittistä aikaa, niin on erittäin tärkeää alleviivata sitä, että nyt käsillä olevaa pykälää ei käytetä siellä sinänsä usein kesäaikana esiin tulevien työvuoroasioiden ja resurssivajeiden paikkaamiseen, vaan ne ovat niitä normaaleita, jos näin voidaan sanoa, kesäaikaan liittyviä haasteita, joita terveydenhuollon ammattihenkilöiden saatavuudessa on ollut.

Mutta tärkein viestini oli se, että minusta alkaa olla oikea aika arvioida nyt tätä koko poikkeusolotilannetta ja sitä, tuodaanko taas kuukauden päästä viidennen kerran nämä samat pykälät jatkettavaksi vaiko ei.

16.53 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tämän asetuksen alkuperäisenä tavoitteenahan on ollut terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyminen pandemian aikana. Perustuslakivaliokunnan mukaan tämän soveltumisasetuksen voimassaololle 30.6. saakka on edelleen perusteita, mutta se kiinnitti huomiota siihen, että epidemiatilanne on huomattavasti parantunut ja siksi voimassaoloa on harkittava jatkossa huolellisesti, aivan kuten edustaja Lindénkin totesi.

Asetuksen soveltamisessa on eri puolilla Suomea esiintynyt jonkun verran ongelmia, kuten esimerkiksi työelämä- ja tasa-arvovaliokunta lausunnossa toi esille. Valmiuslain mahdollistamia poikkeuksia on käytetty joissakin sellaisissa terveydenhoidon yksiköissä, jotka eivät liity koronaepidemian hoitoon. Palvelusuhteen ehtoja on myös sivuutettu laajemmin kuin mitä asetus sallii, ja irtisanomisaikoja on pidennetty ilman selkeää liitääntää koronaepidemiaan ja pidennyksen välttämättömyyttä osoittamatta. Myös vuosilomia on siirretty tai peruttu vastoin asetuksen välttämättömyytedellytyksiä. Tällaiset tiedot ovat huolestuttavia, ja näihin tilanteisiin on ehdottomasti puuttuttava.

Jälleen kerran — tämä ei ole ensimmäinen kerta, kuinka mones kerta lieneekään — perustuslakivaliokunta muistuttaa, että valmiuslain toimivaltuuksia voidaan käyttää vain sellaisin tavoin, jotka ovat välttämättömiä lain tarkoituksen saavuttamiseksi ja oikeassa suhteessa tavoiteltavaan päämäärään. Toisin sanoen poikkeusvaltuuksia ei saa käyttää esimerkiksi tavanomaisista sairauspoissaoloista tai liian vähäisestä henkilöstömitoituksesta johdettavan henkilöstövajeen poistamiseen.

Jatkoa ajatellen tarvitaan selkeämpi ohjeistus ja myös toimivaltuuksien soveltamisen tehokkaampaa valvontaa. Valvonnan parantamiseksi perustuslakivaliokunta ehdotti selvitetäväksi, onko tarpeen säätää työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa valvovalle viranomaiselle valmiuslain toimivaltuuksien soveltamisen aloittamisesta työpaikalla. Lisäksi perustuslakivaliokunta esittää, että valtioneuvosto seuraa valmiuslain käyttöä tarkasti ja raportoi eduskunnalle toimivaltuuksien käytöstä viimeistään tämän kriisiajan päätyttyä.

Arvoisa puhemies! Tämä asia kokonaisuudessaan on iso ja tärkeä, koska kysymys on työntekijöiden perusoikeuksista. Edeltäneet viikot ovat olleet sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle todella raskasta aikaa, ja ongelmana on ollut myös esimerkiksi se, että työsuojeluviranomaiset eivät ole voineet tehdä tarkastuksia työpaikoilla. Esimerkiksi Sairaanhoidotaliiton kyselyn mukaan työpaikoilla on ollut todella paljon puutteita tiedottamisessa ja myös kriisiajan johtamisessa. Kriisiaikana olisi erityisen tärkeää, että avoimen keskustelukuluttuurin ja asioiden yhdessä sopimisen kautta luodaan yhteistä todellisuutta ja tie-

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

detään, mitä ollaan tekemässä ja miksi. Näin ei ole aina tapahtunut. Toivottavasti nyt tehdyistä virheistä ja halutaan oppia.

16.56 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Tällä asetuksella on haluttu turvata työvoiman saatavuus terveydenhuollon toimintayksiköissä tämän koronakriisin aikana, ja sille on ollut perusteet, mutta tämä on hyvä aika nyt myös kyseenalaistaa sitä, tarvitaanko sitä enää jatkossa, onko Suomessa enää poikkeustila. Tämähän on nyt täällä meillä päätettävänä perustuslakivaliokunnan lausunnon jälkeen, ja tämän tarkoitus on olla 30.6. saakka voimassa, ja voi hyvin nyt kyllä kysyä — vähintäänkin sitten sen jälkeen, jos tautitilanne pysyy rauhallisena — onko tälle todella enää perusteita.

Huolestuttavaa on, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että valiokunnan saamien selvitysten mukaan valmiuslain mahdollistamia poikkeuksia on käytetty joissakin sellaisissa terveydenhoidon yksiköissä, jotka eivät liity koronaepidemian hoitoon, ja myös palvelussuhteen ehtoja on sivuutettu laajemmin kuin mitä asetus sallii. Myös perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota näihin tietoihin poikkeusvaltuuksien väärinkäytöstä. Poikkeustilassa pitäisi olla erittäin huolellinen myös sen suoman vallan käyttämisessä. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota valmiuslain 4 §:ään, jonka mukaan ”lain toimivaltuuksia voidaan käyttää vain sellaisin tavoin, jotka ovat välttämättömiä lain tarkoituksen saavuttamiseksi ja oikeassa suhteessa toimivaltuuden käyttämisellä tavoiteltavaan päämäärään, ja lisäksi valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia voidaan käyttää vain, jos tilanne ei ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin”. Poikkeusvaltuuksia ei ole sallittua käyttää esimerkiksi tavanomaisista sairauspoissaoloista tai liian vähäisestä henkilöstömitoituksesta johtuvan henkilöstöväjään paikkaamiseen.

Eli nyt kun kesälomat ovat tulossa, niin on kyllä erittäin huolellisesti seurattava ja valvottava myös sitä, että työpaikoilla noudatetaan oikeaoppisesti tätä valmiuslakia, niin kauan kuin se on voimassa, ja sitten myöhemmin tietenkin normaaliolojen lakia, kun tämä on purettu. Ja niin kuin perustuslakivaliokunta on pitänyt välttämättömänä, pitää puuttua siihen ripeästi ja asianmukaisesti ja pitää olla riittävä ohjeistus kentälle ja myöskin sitten raportointi siitä, miten tätä lakia on sovellettu ja miten se toimii.

16.59 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on arvioinut valmiuslain toisen luvun toimivaltuussäännösten käyttöönnoton ja niiden nojalla annettujen asetusten hyväksyttävyyttä lähtökohdasta, jonka mukaan terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen pandemian aikana on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erittäin painava peruste, joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia.

Perustuslakivaliokunnan mielestä edellytykset soveltamisasetuksen voimassaololle 30.6. asti ovat asetuksen perustelumuistion ja valiokunnan saaman muun selvityksen valossa edelleen olemassa. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että epidemiatilanne on jo asetuksen antamisen jälkeen muuttunut.

Arvoisa puhemies! Pidän kuitenkin erityisen huolestuttavana, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan saamien selvitysten mukaan poikkeussäännösten käyttämisessä ei kaikilta osin ole noudatettu asetuksen käytön edellytyksiä. Valmiuslain mahdollistamia poikkeuksia on käytetty joissakin sellaisissa terveydenhuollon yksiköissä, jotka eivät liity koronaepidemian hoitoon. Palvelussuhteen ehtoja on myös sivuutettu laajemmin kuin mitä asetus

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

sallii ja irtisanomisaikoja on pidennetty ilman selkeää liitántää koronaepidemiaan ja piden-nyksen välttämättömyyttä osoittamatta. Myös vuosilomia on siirretty ja peruttu vastoin asetuksen välttämättömyyседелlytystä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta tähdentää lausunnossaan, että työntekijän vuosilomiin ja työaikoihin saa puuttua vain tilanteissa, joissa se on ehdottoman välttämätöntä lain tarkoituksen saavuttamiseksi, ja käytön tulee olla viimesijainen keino turvata riittävä henkilöstö. Poikkeusvaltuuksia ei ole sallittua käyttää esimerkiksi tavanomaisista sairauspoissaoloista tai matalasta henkilömitoituksesta johtuvan henkilöstövajeen paikkaamisen. Riittävä henkilöstömäärä tulee poikkeusoloissakin pyrkiä järjestämään muun muassa sijaisten palkkaamisella ja henkilöstön siirroilla toimipaikasta toiseen.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ja perustuslakivaliokunta pitävät välttämättömänä, että poikkeusvaltuuksien perusteettomaan käyttöön puututaan ripeästi ja asianmukaisesti. Asetusten mahdollistamien poikkeusten käyttämisestä tulee laatia työnantajille riittävä ja selkeä ohjeistus, jossa korostetaan poikkeuksien käytön välttämättömyyttä ja viimesijaisuutta riittävän henkilöstömäärän turvaamisessa. Riittävän ja asianmukaisen ohjeistuksen lisäksi on korostettava myös valmiuslain toimivaltuuksien soveltamisen tehokasta valvontaa.

Kannatan lämpimästi perustuslakivaliokunnan esitystä selvittää, onko tarpeen säätää työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa [Puhemies koputtaa] valvovalle viranomaiselle valmiuslain 93 ja 94 §:n mukaisten toimivaltuuksien soveltamisen aloittamisesta työpaikalla.

17.03 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Yhdyn näihin samoihin huoliin, joita täällä edustajat ovat edellä esittäneet.

Alun perin näiden poikkeusasetuksien säätäminen on ollut tarpeellista ja on ollut perustelua. Tämäkin asetus on käsitelty perustuslakivaliokunnassa yksimielisesti, ja yksimielisesti tämän täälläkin hyväksymme, mutta on kyllä syytä ottaa nämä huolet vakavasti. Todellakin epidemiatilanne on ihan merkittävästi muuttunut, ja on muuttunut jo tuon asetuksen antamisen jälkeenkin, joten toivon, että hallitus tarkkailisi tilannetta ja tarvittaessa toisi sitten esityksen tämän kumoamisesta, jos näyttää siltä, että tälle ei enää ole tarvetta. Eli tässä todellakin vaaditaan myös hallitukselta aktiivisuutta.

Samaan huoleen yhdyn myös, joka täällä on kaikissa puheenvuoroissa tullut esiin, että työ- ja tasa-arvovaliokunta kiinnitti huomion siihen, että näitä poikkeusvaltuuksia on käytetty myös väärin ja tarkoituksen vastaisesti. Tässä varmasti olisi tärkeää myös oikean informaation perille meneminen kaikkiin sairaanhoitopiireihin ja terveydenhoidon yksiköihin. Nyt korona-aikana on erityisesti näkynyt se ilmiö, että terveydenhuollon yksiköissä ja paikallisesti on eri tavoin sovellettu esimerkiksi koronatestauksiin tai suojamateriaalien käyttöön tai myös riskiryhmien kohteluun liittyviä suosituksia ja ohjeita. Ehkä tässäkin sitten on menty siihen, että voi olla, että epähuomiossa tai tahattomastikin on toimittu väärin. Tietenkin on vielä pahempaa, jos on tahallisesti toimittu väärin.

Tärkeää on, että epidemiatilanteen kehittymistä seurataan ja tehdään myös johtopäätökset. Mitään poikkeusoloja on tarpeetonta jatkaa, ellei niille enää ole perusteita. Eli mahdollisimman nopeasti toki tulee tässäkin suhteessa palata aivan normaalijärjestykseen.

17.06 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kuten täällä on todettu, epidemiatilanne on muuttunut viime aikoina voimakkaasti ja tätä on tapahtunut myöskin sen jälkeen, kun tämä asetus on annettu. Näiden valmiuslain pohjalta tehtyjen asetusten välttä-

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

mättömyyttä tulee arvioida joka tasolla. Sitä on toki arvioitu jo silloin, kun poikkeusolot on todettu, ja sitä on arvioitu, kun jatkoasetusta on tehty, ja myöskin perustuslakivaliokunta on jälkitarkastuksessaan kiinnittänyt siihen huomiota.

Välttämättömyysarviota tulee tehdä myöskin viranomaisten työssä joka kerta, kun toimivaltuuksia käytetään. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että kaikki ei ole mennyt joka paikassa aivan oikein. Tarvitaan valvontaa, ja se on valtioneuvoston tehtävä.

Kun epidemia voi pitkittyä, on tärkeää, että siirrytään laatimaan normaaliolojen lainsäädäntöä määräaikaaisesti tai pysyvästikin. Perustuslakivaliokunta pitää tärkeänä sitä, että valtioneuvosto seuraa säännöllisesti valmiuslain täytäntöönpanoa ja raportoi siitä riittävässä määrin eduskunnalle. Myöskin valiokunta tarvitsee aina ajantasaisen tiedon, jotta tätä välttämättömyyttä voidaan arvioida. Kuten edustaja Räsänen tuossa edellä sanoi, poikkeusoloja ei voida jatkaa, kun se ei ole enää välttämätöntä. Siinä tilanteessa olemme jossakin vaiheessa, ja siihenkin on uskallettava mennä.

17.08 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Halusin tähän nyt jatkaa oikeastaan sillä lailla, kun aika loppui tuossa vähän kesken.

Elikkä tässä vaiheessa mielestäni on erityisen tärkeää, että työnantajia informoidaan siitä, että tätä kyseistä asetusta ei käytetä väärin. Sitten seuraava vaihe, mikä on erittäin tärkeä, on, että nyt kun arvioidaan tämän asetuksen mahdollista jatkamista heinäkuusta eteenpäin, niin on entistä tarkempaan arvioitava muun muassa sitä, täyttääkö tämä edelleenkin perustuslain 23 §:n, jonka mukaan perusoikeuksiin liittyy vaatimus poikkeuksien tilapäisyydestä. Nyt on menty heinäkuussa kuitenkin jo yli kolme kuukautta, ja siinä mielessä se on erityisen tärkeätä, että kun seuraavan kerran harkitaan tämän asetuksen mahdollista jatkamista, niin harkitaan entistä tarkemmin juuri myös tätä tilapäisyyskysymystä tämän asian osalta. Tämä on siinä mielessä todella tärkeä asia hoivahenkilökunnalle, jolla on ollut muutenkin nyt hyvin raskas kevät koronan myötä ja tämä koetaan jonkintyyppisenä rangaistuksena. Olen saanut myös paljon palautetta siitä, että hoivahenkilökunta kokee nyt, että Suomea avataan heidän kustannuksellaan. Muun muassa ravintoloita lähdettiin nyt 1.6. avaamaan, ja he kokevat, että tätä asetusta jatketaan siltä varalta, että esimerkiksi ravintoloiden avaaminen johtaisi uuteen epidemioiden nousuun.

Tämä on tärkeätä myös hoitoalan vetovoimaisuuden kannalta tulevaisuudessa. Niin kuin me kaikki tiedämme, meillä tulee olemaan entistä haastavampaa saada osaavaa hoivahenkilökuntaa tulevaisuudessa, ja kaikki nämä asiat ovat niitä, jotka myös olennaisesti vaikuttavat alan vetovoimaisuuteen. Siinä mielessä näen todella tärkeänä, että kun harkitaan mahdollista asetuksen jatkoa, niin entistä tarkemmin punnitaan näitä kaikkia asioita ja tehdään se päätös sillä perusteella, onko sitä ehdottoman tärkeää jatkaa tässä vaiheessa vielä heinäkuusta eteenpäin.

17.10 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Ihan lyhkäisesti vielä parista asiasta, ensinnäkin tästä selkeiden ohjeiden antamisesta. Perustuslakivaliokunta on kyllä useaan kertaan mietinnöissään ja lausunnoissaan korostanut sitä, että ohjeistuksen täytyy olla riittävän selkeää, jotta sitä pystytään noudattamaan joka puolella Suomea yhdenvertaisesti, ja nyt voi todella kysyä, olivatko ne ohjeet selkeitä, kun näinkin vakavia — minun mielestäni vakavia — virheitä on päässyt tapahtumaan työntekijöiden perusoikeuksien toteutumisen varmistamisessa.

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

Sitten toisena vielä tuosta valvonnasta haluan todeta sen, että kyllähän valvonta kuuluu työsuojeluviranomaisille, mutta tämä valvontatehtävä ei varmaan ole nyt toiminut tässä kriisitilanteessa niin hyvin kuin pitäisi, kun esimerkiksi näitä valvontakäyntejähän työpaikoille ei ole pystytty tekemään. Nyt olisikin todella tärkeätä, että työsuojelutoiminta saataisiin mahdollisimman nopeasti palautumaan normaaliksi.

Mutta jatkon kannalta valvontaa helpottaisi, jos me saisimme eteenpäin sitä perustuslakivaliokunnan ehdottamaa asiaa, että onko tarpeen säätää työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa valvovalle viranomaiselle valmiuslain toimivaltuuksien soveltamisen aloittamisesta työpaikalla. Kun tämä ilmoitus tulisi sinne valvontaviranomaiselle, niin sen jälkeen valvontaviranomaiset pystyisivät paremmin huomioimaan ja tekemään mahdollisia tarkastuksia näissä työyhteisöissä.

17.12 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Tartun nyt vielä tähän edustaja Mäkisalo-Roposen esille nostamaan asiaan ohjeistuksen puutteesta. Tämä on hyvin tärkeä asia, jos ajatellaan, että ollaan poikkeustilanteessa ja käytetään valmiuslakia, joka ei ole tuttu: ei ole henkilöstölle siellä mutta ei ole myöskään sille johdolle. Olisi kyllä todella tärkeää, että se ohjeistus on riittävää ministeriön taholta. Valvontaa totta kai tarvitaan, mutta sekin on tosiasia, että valvonnan resurssit ovat määrälliset, ja lähtökohtana pitäisi olla, että on riittävä ohjeistus ja sitä kautta myös oma-valvonta pitäisi huolen siitä, että asiat toteutuvat niin kuin pitää, koska valvonta tulee eittämättä jäljessä, mutta sitäkin tarvitaan.

Eli kun on poikkeustilanne, niin ilman muuta ohjeistuksen pitää olla sen mukainen, ja vaikuttaa siltä, että se ei ole ollut riittävää. Toivottavasti nyt ainakin tämän kesäkuun ajan, kun nämä asetukset ovat vielä voimassa, tähän kiinnitetään erityistä huomiota.

17.13 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Haluaisin tästä edustaja Mäkisalo-Roposen hyvästä puheenvuorosta nyt vielä sillä lailla jatkaa, että se on juuri näin, että sekä perustuslakivaliokunnan mietinnöt että myös työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnot tästä asiasta ovat selkeästi tuoneet esille sen, kuinka tätä asetusta pitäisi soveltaa, mutta jostain syystä se viesti ei ole mennyt perille ihan, voisiko sanoa, sinne työyksiköihin asti. Olen kuullut myös paljon sitä, että sairaalan johto mahdollisesti on ollut tietoinen siitä, kuinka tätä asetusta sovelletaan, mutta ihan lähiesimiestasolla valitettavasti tämä ei aina ole mennyt niin kuin olisi pitänyt.

Valvonnasta haluaisin nostaa esille vielä yhden asian, mikä tuli meillä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa ehkä aikamoisena yllätyksenäkin esille. Elikkä kun aluehallintovirastolta pyydettiin lausuntoa, niin aluehallintovirasto nosti lausunnossaan esille sen, että heille ei ole tämän valmiuslain 93 ja 94 §:n asetuksesta ilmennyt se, ovatko he toimivaltainen viranomainen valvomaan myös näitä asetuksen poikkeussäännöksiä. Se tuli meille kyllä todellisena yllätyksenä, ettei aluehallintoviranomainen ole ollut tietoinen siitä, ovatko he toimivaltainen viranomainen valvomaan näitä asetuksen poikkeussäännöksiä, ja luulisi ja toivoisi, että nyt ainakin on tämä viesti mennyt perille, että kyllä he ovat.

17.15 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Todellakin työ- ja tasa-arvovaliokunta kiinnittää ihan erityisesti huomiota ohjeistuksen ja tiedotuksen tärkeyteen ja siinä ilmenneisiin puutteisiin ja edellyttää, että työnantajille tulee laatia riittävä ja selkeä ohjeistus, jossa korostetaan tätä poikkeuksien käytön välttämättömyyttä ja viimesijaisuutta.

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

Kyllähän tämä, arvoisa puhemies, kertoo siitä, miten monimutkainen ja pirstaleinen tämä meidän sosiaali- ja terveydenhuollon vastuu- ja tuottamisjärjestelmä on. Eli meillä on terveydenhuollossa todella paljon näitä yksiköitä, jotka ovat toiminnasta vastuussa, ja silloin tällaisessa poikkeuksellisessa tilanteessa, jossa aika paljon tulee uutta informaatiota ja tuo koronatilanne varmasti pelottaa ja muuttaa aika paljon ilmapiiriä, ehkä sitten vain se tieto ei mene riittävän hyvin perille.

Tämä ei valitettavasti ole ainoa asia, jossa tieto ei kulje kunnolla perille. Se on nähty näissä muissakin korona-ajan toimissa, ja sen takia tietenkin me tarvitsemme sitä sote-uudistusta, mutta erityisesti tähän ohjeistuksen ja tiedotuksen perillemeneon tulee kiinnittää vakavasti huomiota.

17.17 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Päätin vielä osallistua nimenomaan tähän ohjekeskusteluun. Luin eilen THL:n verkkosivuilta erittäin yksityiskohtaiset ja tarkat menettelyohjeet siitä, kuinka suun terveydenhuolto tulee järjestää nyt kun tämä epidemia on laimenemisvaiheessa. Siellä oli äärimmäisen tarkasti selostettu, ihan missä järjestyksessä mikäkin osa suojavaatetusta puetaan ja riisutaan, ja kaikki oli hyvin tarkasti.

Mutta nyt me olemme kysymyksissä työelämän säädösten kanssa, sen kanssa, miten työpaikalla asiat järjestetään, ja tämä ei ole sitten THL:n asia, niin kuin kaikki ymmärrämme, vaan tässä on puhuttu aluehallintoviranomaisesta ja tässä on työ- ja elinkeinoministeriötä, ja aivan kuten edustaja Räsänen äsken totesi, meidän sosiaali- ja terveydenhuollon kenttä on varsin hajanainen. Sehän jakaantuu karkeasti ottaen neljään isoon kokonaisuuteen: meillä on sairaanhoitopiirit, kuntayhtymät, sitten meillä on kuntien perussosiaali- ja terveydenhuolto, sitten meillä on työterveyshuolto ja meillä on varsin laaja yksityinen terveydenhuollon sektori. No enitenhän nämä tilanteet ovat nyt koskeneet tietysti tätä kunnallista järjestelmää, ja siksi nostaisin tässä esille KT:n, Kuntatyönantajat. Sillä pitäisi olla erityinen rooli näitten ohjeiden antamisessa — toki myös sitten viranomaisilla, mutta myös KT:llä.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta päätti perustuslakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti, ettei väliaikaisista poikkeuksista sovellettaessa eräitä vuosilomalain, työaikalain ja työsopimuslain säännöksiä annettua valtioneuvoston asetusta kumota. Asian käsittely päättyi.

3. Muu asia: Valtioneuvoston asetus kunnan oikeudesta olla väliaikaisesti noudattamatta terveydenhuollon kiireettömän hoidon ja sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin aloittamisen määräaikoja

Muu asia M 23/2020 vp

Valiokunnan mietintö PeVM 20/2020 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 20/2020 vp. Nyt päätetään, onko asetus kumottava.

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

Keskustelu

17.19 **Aki Lindén sd:** Arvoisa puhemies! Heti ensimmäiseksi on syytä todeta, että kannatan tietenkin sitä, mitä perustuslakivaliokunta mietinnössään ehdottaa. Mutta pyysin puheenvuoron tässä asiassa sen takia, että aivan samoin kuin äskeisessä asiassa, tämä on nyt neljäs kerta, kun me jatkamme käyttöönottoasetuksen käyttöä näiltä osin. Tämä on todella iso ja merkittävä asia. On vaikea verrata asioita keskenään, mutta rohkenisin sanoa, että se on ehkä vielä isompi asia kuin tuo äsken käsittelemämme asia.

Mehän olemme nyt kaikki nähneet Suomessa aivan poikkeuksellisen tilanteen, ja virallisestikin me olemme tietysti poikkeusoloissa. Viimeisen kolmen kuukauden aikana terveyskeskuslääkärikäynnit ovat vähentyneet 50 prosentilla, terveyskeskushammaslääkärikäynnit 60 prosentilla. Tuhansilla per sairaala eli yhteensä kymmenillätuhansilla meillä ovat vähentyneet sairaalakäynnit ja esimerkiksi kirurgisten leikkausten määrät. Antibiootien käyttö — ihan lehtitiedon perusteella — oli vähentynyt Suomessa puoleen. Emme me ole tällaisia muutoksia menneinä vuosikymmeninä juuri nähneet. Tämä kertoo toisaalta siitä, että se asia, jota kutsutaan terveyskäyttäytymiseksi, on kovin moninainen.

Otan yhden esimerkin, joka ei liity ollenkaan nykyhetkeen. Kun tunnettu Yö-yhtyeen Olli Lindholm kuoli ja syntyi julkisuudessa käsitys — joka sinänsä sittemmin korjattiin ja oli väärä — että kuolinsyy oli ollut uniapnea, niin meillä uniapneassa käytettävien laitteiden kysyntä nelinkertaistui sairaanhoitopiirissä.

Nyt en halua tällä vähätellä näitä asioita. Kysymys ei ole nyt todellakaan mistään merkityksettömistä asioista, vaan nämä hoitojen vähenemiset johtuvat neljästä eri syystä: tietyt sairaudet ovat ihan oikeasti vähentyneet nyt, tietyistä syistä ihmiset pelkäävät mennä hoitoon, tiettyjä hoitoja on sairaanhoitopiireissä vähennetty, ja sitten on vielä neljäs kategoria, että ihmiset eivät ole ihan oikein ymmärtäneet, ei tavallinen iäkäs suomalainen oikein ymmärrä, onko hän kiireettömän vai kiireellisen hoidon tarpeessa, ja kaikki nämä yhdessä ovat tähän vaikuttaneet. Nyt me olemme siinä tilanteessa, että se hoitokuorma, hoitovelka, joka on syntynyt, on erittäin suuri ja menee varmasti yli ensi vuodenvaihteen, vaikka käytettäisiin laajastikin yksityistä alihankintaa, että tämä tilanne saadaan kirittyä kiinni.

Kaikki eivät ehkä tunne niin tarkkaan käytännössä tätä lainsäädäntöä, mutta kysymyksen on siitä, että jos sairaanhoitopiirissä suuri määrä ihmisiä odottaa yli kuusi kuukautta hoitoon pääsyä, niin siitä syntyy sakot. Olen itse aikanaan kymmenen vuotta sitten toisena työpäivänäni HUSin toimitusjohtajana saanut pöydälleni 2 miljoonan euron uhkasakon, joka liittyi edelliseen vuodenvaihteeseen. No, se tilanne pystyttiin hoitamaan ja urakoimaan. Eli nyt meidän täytyy kyllä tehdä niin, [Puhemies koputtaa] että me näiltäkin osin siirrämme muuhun lainsäädäntöön eli terveydenhuoltolakiin pykälät, joissa sairaanhoitopiirejä ja terveyskeskuksia ei sanktioida siitä, että nämä jonot ovat liian pitkät. [Puhemies koputtaa] Muuten me joudumme pitämään tätä valmiuslain pykälää voimassa aina vuodenvaihteeseen saakka.

17.22 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan mukaan valmiuslain suomaa kunnan oikeutta olla väliaikaisesti noudattamatta kiireettömän hoidon ja sosiaalihuollon peruspalvelutarpeen arvioinnin aloittamisen määräaikoja voidaan jatkaa vielä sinne kesäkuun loppuun saakka. Tilanne on kuitenkin muuttunut paljon

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

viime viikkojen aikana, ja siksi asetuksen voimassaoloa on harkittava jatkossa erittäin huolellisesti.

Kuten valiokuntakin jälleen kerran toteaa, perusoikeuksien poikkeuksille on aina asetettava välttämättömyysedellytys, ja tätä ei riittävästi ole joka paikassa noudatettu. Rajoitustoimenpiteiden tulkinnat ovat olleet kuntien ja hoitoyhteisöjen välillä vaihtelevia, ja rajoituksia on tehty myös varmuuden vuoksi, vaikka valmiuslaki ei tarkoita sitä eikä anna siihen oikeutta. Tästä on syytä oppia, ja yksi keskeinen oppi on se, miten tärkeitä nämä yhteneväiset ja selkeät ohjeet ovat, kuten tuossa edellisessä kohdassakin tuli esille.

Huolestuttavaa on, että omaishoitajien vapaapäiviä ei ole järjestetty ja hoitokoteihin ei ole päästetty henkilökohtaisia avustajia tai edes henkilökohtaista fysioterapeuttia kuntouttamaan. Tämän johdosta asukkaiden vointi on saattanut heikentyä huomattavasti. Monessa kunnassa muistihoidajat siirrettiin varmuuden vuoksi muihin tehtäviin ja muistiperheet jäivät ilman tukea, jolloin diagnoosin tekeminen ja hoitojen aloittaminen viivästyivät.

Tilanne on ollut kovin uusi, ja siinä mielessä on ymmärrettävää, että ylilyöntejäkin on tapahtunut. Epidemian alussa kouluttaminen uusiin tehtäviin vaati kenties poikkeusratkaisuja, mutta nämä toimet jäivät voimaan liian pitkäksi aikaa. Nyt kun olemme sitten etenevässä kohti normaalimpaa, niin on tärkeää miettiä, miten saamme vähennettyä rajoitustoimenpiteiden aiheuttamia ongelmia.

Haaste on suuri, sillä esimerkiksi Ikäinstituutin selvitysten mukaan yli 70-vuotiaiden toimintakyvyssä on tapahtunut huomattavaa heikentymistä, mielenterveysongelmat ovat yleistyneet ja yksinäisyyden ja tarkoituksettomuuden tunteet ovat lisääntyneet. Siellä on myös todettu, että mitä huonompi elämäntilanne oli epidemian alussa, sen suurempi on keskimäärin tilanteen heikentyminen. Nyt tarvitaan nopeasti korjaavia ja kuntouttavia toimenpiteitä, sillä tutkimusten mukaan säännöllinen ja ohjattu lihasvoimaharjoittelu ja oikea ravitsemus voivat vielä kohentaa hyvin iäkkäänkin henkilö liikunta- ja toimintakykyä.

Lisäksi olen erityisen huolissani omaishoitajista, sillä omaisten väsyminen näkyy esimerkiksi Omaishoitajaliittoon ja omaishoitajayhdistyksille tulleista viesteistä. 24 tuntia työtä vuorokaudessa ilman minkäänlaisia vapaapäiviä pitkän aikaa on kohtuutonta kenelle vain. Lisäksi hoidettavan kuntoutuksen katkolla oleminen johti myös hoidettavan toimintakyvyn heikentymiseen ja teki omaishoitajan työn paljon raskaammaksi.

Meille on muodostunut valtavan suuri hoivavelka, jonka maksamiseen kyllä menee aikaa.

17.25 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Kannatan myös tätä perustuslakivaliokunnan päätösesitystä, mutta samalla ajattelen, että tämä edustaja Lindénin täällä esittämä ajatus olisi kyllä tärkeä ottaa hallituksessa vakavasti pohdittavaksi, ettei käy todellakin niin, että joudumme tämän poikkeuslain kanssa elämään pitkälle tämän vuoden loppuun saakka.

Meillähän on kasvamassa todellakin ennennäkemätön hoitovelka, joka tulee kuormittamaan terveydenhuoltoa pitkään. Siinä vaiheessa, kun tämä korona-epidemian uhka alkoi realisoitua, oli erittäin tarpeellista, että tehohoitokapasiteetin turvaamiseksi leikkauksia ja vastaanottoaikoja peruttiin ja mahdollistettiin kiireettömän hoidon määräaikojen muutos, mutta sitten täytyy ottaa huomioon, että samanaikaisesti myös monet kansalaiset ovat peruneet vastaanottoaikoja ja toimenpideaikoja aivan omaehtoisesti, vaikka heille olisivat nämä palvelut järjestyneetkin. Vielä maaliskuussa sosiaali- ja terveysministeriö muun muassa antoi ohjeen, että yli 70-vuotiaiden tulee asioida kaupassa, apteekissa ja terveys-

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

palvelussa vain täysin välttämättömistä syistä, ja tähän on käytännössä johtanut siihen, että monet eivät ole uskaltaneet — varsinkaan yli 70-vuotiaat ja mahdollisesti riskiryhmiin kuuluvat — käydä heille osoitetuissa ja kuuluvissa terveyspalveluissa, mikä pikemminkin tuo enemmän uhkaa ja riskiä heidän terveydentilaansa kuin se, että näissä palveluissa olisi turvallisesti käyty, ja tämäkin on omalta osaltaan tätä hoitovelkaa kasvattanut.

Lääkäreistä merkittäväällä osalla työmäärä on vähentynyt. Sieltä on tullut viestejä, että on vain peukaloita pyöritelty työpaikalla. Tosin osalla lääkäreistä ja hoitohenkilökunnasta se on taas tietysti kasvanut — niillä, jotka ovat erityisesti näiden korona-toimenpiteiden kanssa olleet tekemisissä — mutta kyllä nyt olisi tärkeää tässäkin asiassa mahdollisimman pian päästä normaalioloihin.

17.28 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Kiireettömien hoitojen määräajoista luopuminen epidemian alkuvaiheessa oli perusteltua, ja silloin nostettiin tehohoitokapasiteettia ja oli tarpeen saada henkilöstöä kiinnitettyä muualle.

Nyt tämän asetuksen on tarkoitus jatkaa 30.6. saakka, ja perustuslakivaliokunta on omassa lausunnossaan jo tuonut esille sen, että tilanne on muuttunut sen tilanteen jälkeen, kun tämä asetusta on annettu, ja korostanut ajantasaisen tiedon merkitystä. Jo aikaisemmin perustuslakivaliokunta on pitänyt välttämättömyysvaatimuksen kannalta huolestuttavana saamaansa selvitystä siitä, että joissakin kunnissa palvelujen määräajoista on poikettu varsin ennakkolisesti. Poikkeamiselle määräajoista on oltava välttämättömät sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseen kytkeytyvät syyt ja välttämättömyyttä on sovellettaessa tarkasteltava paitsi ajallisesti myös asiallisesti ja alueellisesti.

Mitä pidempään tätä kiireettömien hoitojen määräajoista luopumista pidetään yllä, niin sitä enemmän meille kertyy hoitovelkaa. Meillä on ikäihmisiä, mielenterveysasiakkaita ja suun terveydenhuollon tarpeita, jotka kasaantuvat ja ovat edessämme pidempinä jonoina ja jopa sitten hankalampina sairauksina. Erityisen huolestuttavaa on tietenkin myös, että siellä joukossa on niitä potentiaalisesti eteneviä sairauksia, kuten syöpädiagnoosit, jotka todennäköisesti viivästyvät, ja ne me tulemme näkemään vasta myöhemmin sitten vastaanotoilla. Kun kiireettömiä aikoja vähennetään ja perutaan, niin moni semmoinen asia, joka olisi siinä vastaanotolla huomattu ja johtanut esimerkiksi lähetteen tekoon erikoissairaanhoidon, jää tällöin tekemättä ja moni diagnoosi varmentumatta. Osaltaan siellä voi toki olla sellaista, että se tarve on vähentynyt sen takia, että ihmisetkin ovat selkeästi kohdistaneet siihen, mitä todella tarvitsevat, mutta siellä on joukossa myöskin niitä tarpeita, joihin pitäisi pystyä puuttumaan aikaisemmassa vaiheessa. Sen takia toivoisinkin nyt, että hallitus todella miettii, voisiko esimerkiksi tätä asetusta kuitenkin tarkastella jo aikaisemmin kuin viimeistään kesäkuun lopussa nyt jatkoa ajatellen.

Se, että meillä on laissa määräaika ja tämä sanktiomaksu, pitää kyllä hoitaa toisen lain kautta. Me emme voi pitää poikkeuslakia päällä sen takia, että kuntien ei tarvitse sitten maksaa sakkomaksuja. Kyllä ne sakkomaksut pitää hoitaa jotain muuta reittiä, aivan niin kuin edustaja Lindén täällä toi esille.

17.32 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Perustuslakivaliokunta ehdottaa tämän jälkitarkastuksen perusteella, että tätä asetusta ei tarvitse kumota, ja kannatan tätä ehdotusta.

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

Tuttavani kävi kuoleman porteilla sen vuoksi, että ei uskaltanut mennä riittävän ajoissa hoitoon. Hänellä ei ollut koronaa vaan aivan muu tauti. Hän ei varmaan ole ainoa, ja on tärkeää, niin kuin täällä on puhuttu, että hoitovelka ei kasva, koska myös jonoon voi kuolla.

Myöskin sosiaalihuoltopuolella on tarpeita, jotka on hyvä hoitaa. Kyselyjen mukaan neljä viidesosaa nuorista kokee tämän korona-ajan vaikeaksi ja jollakin tavalla ahdistavaksi.

Edustaja Mäkisalo-Ropponen nosti esille omaishoitajien väsymisen, hoitokotien keskeytyneen kuntoutuksen ja muistiperheiden jäämisen ilman tukea. Hän nosti esille myös yli 70-vuotiaiden toimintakyvyn heikentymisen ja yksinäisyyden. Kun ohjeita on annettu ja media pitää yllä tätä jatkuvan tiedon tilannetta, niin se aiheuttaa myöskin pelkoja ja aivan kuin eristää ihmisiä koteihin. Meidän täytyisi päästä lähemmäksi sitä normaalia, jota esimerkiksi omat iäkkäät vanhempani ovat eläneet. He ovat käyneet joka päivä lenkillä koko koronan ajan, mutta kaikki eivät ole sitä uskaltaneet tai voineet tehdä.

Tähän uuteen asetukseen on lisätty yksi virke, joka on hyvin tärkeä: ”Velvollisuudesta aloittaa palvelutarpeen arviointi viipymättä ja saattaa se loppuun ilman aiheetonta viivytystä ei saa luopua.” Eli tämä yksi lause on sinne lisätty, ja se on tärkeä, ja se vastaa perustuslakivaliokunnan antaman mietinnön ohjetta, joka annettiin aikaisemmin.

Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu myös selkeitten ohjeitten tarpeesta. Se on tietysti tärkeää viranomaisille, mutta ohjeita lukevat myös aivan tavalliset kansalaiset, ja sitä, mitä virkamies osaa ymmärtää, ei välttämättä tavallinen kansalainen ymmärrä. Tarvitaan aivan selkokielistä ohjeistusta, rautalangasta vääntämistä, jotta ihmiset rohkaistuvat hakemaan apua silloin kun on sairautta, ja hoitovelka ja jonot eivät kasva.

17.35 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tavoitteena tulee siis olla, että erityisesti peruspalvelut saadaan mahdollisimman nopeasti palautumaan entiselleen, sillä kuten täällä on monessa puheenvuorossa todettu, nämä poikkeuslain rajoitustoimenpiteet ovat aiheuttaneet yhteiskunnalle valtavan paljon hoito- ja hoivavelkaa. Tämän velan maksamiseen tulisi kyllä nyt löytää resursseja, sillä muuten yhteiskunnan menot kasvavat entisestään, puhumattakaan sitten siitä, miten epäinhimillistä se on, jos ihmiset joutuvat menettämään esimerkiksi toimintakykynsä turhan takia, kun heitä ei ole kuntoutettu.

Mutta haluan tuoda yhden asian esille, mielestäni tärkeän näkökulman, josta ei ole vielä puhuttu, ja se on se, että tämä velka olisi vielä suurempi, elleivät kolmas sektori ja järjestöt olisi ottaneet niin nopeasti koppia tästä tilanteesta. Minä olen läheltä seurannut muistiyhdistysten ja omaishoitajayhdistysten toimintaa, ja minä haluan tässä näin julkisesti kiittää yhdistyksiä ja järjestöjä siitä työstä, mitä ne ovat tehneet tämän epidemian aikana. Monissa yhdistyksissä käynnistyi nopeasti netin kautta, puhelimitse ja jopa kirjeiden kirjoittamisen muodossa apua tarvitsevien tukitoiminta, jos ajateltiin, että ei pysty nettiä käyttämään. Järjestöt olivat eri puolilla Suomea toteuttamassa myös ruokakuljetusten järjestämistä ja muuta tarvittavaa apua. Jälleen kerran kolmannen sektorin järjestöt osoittivat voimansa ja vahvuutensa ja myöskin nopean reagointikykynsä, ja toivottavasti tätä työtä jatkossakin tuetaan riittävillä resursseilla, sillä minä olen sitä mieltä, että tämä tuleva sote-uudistukseen ei voi onnistua ilman kolmannen sektorin ja järjestöjen kanssa tehtävää hyvää yhteistyötä.

17.37 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Kiireettömän hoidon määrärajoista poikkeaminen on ollut aivan perusteltua tässä akuutissa tilanteessa, ja perustuslakivalio-

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

kunta on nyt myöskin tätä jatkamista käsitellyt hyvin perusteellisesti ja todennut mielestäni aivan oikein, että tätä kannattaa nyt toistaiseksi vielä jatkaa.

Mutta, arvoisa puhemies, haluaisin tästä hoitovelasta puhua jonkin verran ja ottaa kantaa erityisesti tähän eriarvoistumisen näkökulmaan, sillä on niin, että tämä hoitovelan karttuminen on eriarvoistumisen näkökulmasta erityisen hankala asia ja myöskin vakava paikka, sillä ymmärrämme hyvin, että julkisen sektorin asiakkaina on paljon vähävaraisia ihmisiä, jotka ovat nyt jättäneet hoitojaan tai hoitoon hakeutumisen väliin, ja nyt kun tämä akuutti tilanne on ohi, meillä on sitten julkinen sektori entistä kuormittuneempi. Ja totean, että senkin osalta tämä meidän sote-uudistus on äärimmäisen tärkeässä roolissa, jotta me kykenemme löytämään sellaisen sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusjärjestelmän, joka pystyy tämän meidän julkisen sote-sektorin kantamaan ja mahdollistamaan tasa-arvoisen hoidon ympäri Suomea.

Julkisuudessa on puhuttu näistä etävastaanotoista, joita sairaanhoitopiireissä on otettu käyttöön, ja tähän on hienoa, että tässä akuutissa tilanteessa eri toimijat pystyivät hyvin nopeasti siirtymään myöskin etävastaanotto toimintaan ja mahdollistamaan sillä tavalla ihmisille tarvittavan hoidon tarpeen arvioinnin ja vastaanoton lääkärin tai hoitajan kanssa. Mutta kyllä myöskin tähän etävastaanotto toimintaan liittyy tämä eriarvoistumisnäkökulma, sillä kaikilla ei ole samalla tavalla mahdollisuutta käyttää digitaalisia välineitä. Toivon, että myöskin tämä näkökulma tässä otetaan huomioon, kun arvioidaan näitä kriisin aikana tehtyjä toimenpiteitä ja sitten arvioidaan sitä, millä tavalla me mahdollisesti jatkossa kehitämme näitä järjestelmiä. On syytä huomioda, että kyllähän näistä kriisissä tapahtuneista voidaan nyt tehdä selvityksiä, joista voi löytyä myöskin oppivälineitä jatkoa varten.

Sitten, arvoisa puhemies, haluan vielä loppuun sanoa, että olen täsmälleen samaa mieltä, että ohjeiden on oltava selvät koko Suomessa liittyen vastaanotto toiminnan ja hoidon [Puhemies koputtaa] tarpeen arvion viivästymiseen. Kyllä tämä tasa-arvonäkökulma täytyy ottaa huomioon kaikissa meidän sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

17.40 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! On toki paikallaan, että sairaanhoitopiirejä tai kuntia ei ryhdytä sakottamaan, jos ne ovat ylivoimaisen hoitovelan edessä. Mutta on kestävämpää jatkaa tätä asetusta, jos koronaepidemia laantuu niin, että poikkeusoloille ei enää ole tosiasiallista tarvetta. Tämän hoitovelan ja hoivavelan maksamisessa tarvitaan yhteistyötä julkisen ja yksityisen sektorin sekä myös kolmannen sektorin kanssa, aivan niin kuin täällä edustaja Mäkisalo-Ropponen ansiokkaasti totesi.

Otan esiin suun terveydenhuollon. Siinäkin yksityisellä sektorilla on jo entuudestaan ollut suuri merkitys esimerkiksi pääkaupunkiseudulla. Nyt koronaepidemian aikana julkisella sektorilla on hoidettu vain kiireellisiä potilaita ja yksityiset hammaslääkärit ovat käytännössä olleet työttöminä tai heidän vastaanottojansa on joka tapauksessa ajettu alas. On selvää, että tässä pikkuhiljaa alkaa käynnistyä aikamoinen hoitovelka myös tuolla suun terveydenhuollon puolella. Esimerkiksi siellä, samoin kuin muualla terveydenhuollossa, julkinen sektori tarvitsee yksityisen sektorin tukea maksusitoumusten ja ostopalvelujen kautta, jotta tämä suma pystytään selvittämään ja jotta tästä päästään mahdollisimman nopeasti eteenpäin.

17.42 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Heinäluoma mainitsi täällä tämän etävastaanoton, ja tästä itse innostuin käyttämään vielä tämän puheenvuoron,

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

koska minun mielestäni tässä kurjassa tilanteessa, tässä epidemiassa, on ollut myöskin hyviä asioita, ja se on auttanut meitä näkemään asioita myöskin uudella tavalla.

Minä olen itse puhunut vuosikautia, jos ei vuosikymmeniä jo, etälääketieteen ja etähoidon puolesta, ja yrittänyt tuoda esille sitä, miten paljon suuria mahdollisuuksia se voi antaa myöskin resurssien käytön tehokkuuden kannalta. Sen avulla voidaan hoitaa jatkossakin monia asioita erittäin hyvin ja tehokkaasti, ja näen ja toivon, että nämä uudet innovaatiot, joita nyt on lähdetty kokeilemaan ja tekemään, jatkavat kehittymistään myöskin tämän epidemian jälkeen, toki muistaen sen, mitä edustaja Heinäluoma täällä korosti, että ei tämä digitaalisuus ole vielä kaikkien käytettävissä. Suomessa on tällä hetkellä noin miljoona digiosatonta ihmistä, joilla ei ole siis mahdollisuuksia, tietoa, taitoa, resursseja, laitteita käyttää näitä digisysteemejä, mutta toki niitähän voidaan käyttää myöskin terveydenhuollossa ammattilaisten sisäiseen viestintään ja vuorovaikutukseen. Näen suurena mahdollisuutena esimerkiksi, että kotihoidossa voitaisiin etälääketieteen, etähoidon kautta konsultoida esimerkiksi lääkäriä niin, ettei tarvitse joka kerran käydä siellä lääkärin vastaanotolla vaan asioita voitaisiin hoitaa näin sujuvasti yhdessä.

Eli tätä minä kyllä haluaisin viedä eteenpäin ja korostaa, että sitten, kun tämä epidemia on ohi, emme jättäisi hyödyntämättä myöskään näitä teknologian mahdollisuuksia vaan vietäisiin näitä erittäin systemaattisesti eteenpäin.

17.44 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Täällä on paljon keskusteltu tänä keväänäkin siitä, että eri toimijat ovat joutuneet reagoimaan hyvin nopeasti tähän muuttuneeseen tilanteeseen. Se on tietysti myös tässä kiireettömän hoidon arvioinnissa ollut haaste, ja ylipäänsä sosiaali- ja terveydenhoidon tilanteessa on jouduttu vaikeisiin paikkoihin. Näkisin, että voisi olla järkevää, että tästä tehtäisiin myös laajempi arviointi, selvitystyö — mahdollisesti tämä voisi olla tarkastusvaliokunnalle hyvä toimeksianto — jossa voitaisiin ympäri Suomen kuulostella ja tiedustella, minkälaisia tilanteita on eteen tullut. Kun omalta kohdaltani olen kuullut ja saanut yhteydenottoja myös sellaisista tilanteista, joissa syöpähoitopotilaalle on akuutissa tilanteessa ensireaktionä sanottu, että hänen syöpähoitonsa viivästyvät, tai on ohjattu osaston ollessa kiinni toiselle puolelle Suomea syöpähoitoihin, niin toivon, että näistä tällaisista yksittäistapauksista pystytään Suomessa myös tekemään arviointi ja selvittämään, kuinka paljon näitä loppujen lopuksi on ollut. On aivan selvää, että esimerkiksi syöpähoitojen tapauksessa ei ole ollut tarkoituksenmukaista, että niitä viivästytetään päivää tai viikkoakaan, vaan kyllä tammöisten kiireellisten hoitojen tapauksessa hoito pitää saada ja siihen ei tulisi myöskään poikkeusoloissa tulla mitään viivästeitä, joten tässä terveiset myöskin tarkastusvaliokunnalle.

17.46 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Kiitos terveisistä tarkastusvaliokunnalle, jonka jäsen myös itse olen.

Edustajat Mäkisalo-Ropponen ja Heinäluoma ottivat nämä etävastaanotot esiin. Esimerkiksi omalla alueellani Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirissä on saatu hyviä kokemuksia mielenterveysasiakkaiden kohdalla. Psykiatrian vastaanotot ja psykologin vastaanotot on saatu toimimaan ja samoin monilla muillakin erikoisaloilla näitä on käytetty. On tietysti tärkeää, että nämä hyvät kokemukset kootaan ja niitä käytetään tarpeen mukaan senkin jälkeen, kun on palattu täysin normaalioloihin.

Sitten meillä on niitä terveydenhuollon erikoisaloja, joissa etätoiminnasta ei ole käytännössä mitään hyötyä, esimerkiksi suun terveydenhuolto. Kyllä siellä täytyy hammaslääkä-

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

rin tai hammashoitajan tai suuhygienistin toimia aivan kädet potilaan suussa, jotta ne hoidot onnistuvat.

17.47 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti haluan tässä kannattaa sitä, että perusteellinen arvio tehdään Suomessa, ja uskon, että varmasti tullaan tekemäänkin.

Meillähän edellinen kerta, kun oli vähänkään tätä muistuttava tilanne, oli vuonna 2000, jolloin lääkäri-lakko kesti viisi kuukautta maaliskuun alusta elokuun lopulle, ja silloinhan kiireetön hoito ajettiin suurimmissa päivystävissä sairaaloissa alas. Akuutti hoito eli päivystävä hoito kyllä pyöri. Sen seurauksena meillä oli syksyllä 2000 Suomessa satatuhatta ihmistä sairaaloiden hoitonojoissa. Tämä poiki sittemmin seuraavana keväänä eduskunnassa myös välikysymyksen, johon sitten vastattiin. Eräänä päivänä tässä luinkin sen vastauksen. Siitä on nyt sitten aikaa tietysti kulunut jo lähes 20 vuotta, mutta tietyllä tavalla nyt tämä tilanne toistui sitten ihan toisista syistä.

Ne vaikutukset ovat itse asiassa hyvin arvaamattomia, enkä lähde tässä nyt ollenkaan ennakoidaan niitä. Ihminen on niin monimutkainen ja tämä ihmisyhteisö sitten vielä monimutkaisempi, että joillakin sektoreilla näkyy itse asiassa tämmöisessä uudenlaisessa stressitilanteessa tietynlaista tervehtymistä. Toisilla sektoreilla näkyy sitten stressikuorman kasvua, ja se näkyy sitten ehkä myöhemmin sairastumisen lisääntymisenä.

Tämä on hyvin vaativa asia selvittää, kuten esimerkiksi tähän koronaepidemiaan liittyvä kokonaisuus. Saattaa nimittäin olla, että itse asiassa monen asian yhteisvaikutuksesta maaliskuuhuhtikuussa Suomessa kokonaisuus oli pienempi kuin edellisenä vuonna, vaikka meillä viime vuosina kokonaisuus väestömme lukumääräisen kasvun ja ikääntymisen johdosta on vuosittain koko ajan kasvanut. Nämä ovat monimutkaisia vaikutuksia, mutta on erittäin tärkeää, että nämä selvitetään. Tässä on isoista yhteiskunnallisista vaikutuksista kysymys.

17.49 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tarkastusvaliokunnan varapuheenjohtajana haluan todeta myöskin edustaja Heinäluomalle, että otamme oikein mielellämme edustaja Räsäsen kanssa koppia tästä asiasta siellä tarkastusvaliokunnassa, koska kyllä meidän on todellakin nyt opittava tästä epidemiasta. Virheitä on tehty, me kaikki tiedämme sen, ja virheitä tapahtuu, kun on uusi tilanne. Mutta yhteiskunta on todella typerä, ellei se opi niistä virheistä, joita nyt on tehty, koska ei tämä varmastikaan ole viimeinen kriisitilanne, joka tätä yhteiskuntaa kohtaa, ja sen takia meidän täytyy tuleviin kriiseihin kyllä valmistautua huolellisemmin. Me emme olleet valmistautuneet tämmöisiin tilanteisiin niin hyvin kuin pitäisi — tai niin hyvin kuin me luulimme, että me olemme. Monet asiat tulivat aivan täydellisinä yllätyksinä meitä vastaan, ja onhan tämä semmoinen stressitesti tälle yhteiskunnalle ollut. Mielestäni olemme selvinneet kuitenkin kohtuullisen hyvin ihan sen takia, että kansalaiset ovat olleet niin valveutuneita ja noudattaneet ohjeita ja niin edelleen. Mutta on meillä paljon oppimisen paikka.

Olen samaa mieltä siitä, että tarkastusvaliokunta voi olla yksi semmoinen taho, jonne tämmöinen jälkitarkastaminen tai oppivan pohdinnan paikka erinomaisesti sopisi. Minä luulen, että me viemme kyllä edustaja Räsäsen kanssa tätä asiaa eteenpäin, koska tämä auttaa meitä sitten myöskin valmentautumaan ja ennakoimaan mahdollisia tulevia kriisejä. Toivottavasti niitä ei tule, mutta hyvin suuri mahdollisuus on, että tämä ei todellakaan ole viimeinen kohtaamamme kriisi.

Pöytäkirja PTK 86/2020 vp

Keskustelu päättyi.

Eduskunta päätti perustuslakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti, ettei kunnan oikeudesta olla väliaikaisesti noudattamatta terveydenhuollon kiireettömän hoidon ja sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin aloittamisen määräaikoja annettua valtioneuvoston asetusta kumota. Asian käsittely päättyi.

4. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on torstaina 4.6.2020 klo 16.00. Täysistunto lopetettiin klo 17.52.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Timo Tuovinen